

Ülkemizde Türkçe Latin harfleriyle yazılmış çocuk hastalıkları kitapları incelemesi

Cengiz Yakıncı¹, Mustafa Şapcıoğlu^{2,*}

İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi ¹Pediyatri Profesörü, ²Pediyatri Araştırma Görevlisi

*İletişim: mustafaspc@gmail.com

SUMMARY: Yakıncı C, Şapcıoğlu M. (Department of Pediatrics, İnönü University Faculty of Medicine, Malatya, Turkey). A review of pediatrics books written in Turkish and Latin letters in Turkey. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2021; 64: 1-4.

The aim of this article is to examine pediatric books written in Turkish Latin letters in Turkey. All the mentioned books are domestic. Foreign books with translations are not included in these books. The books were reviewed under four titles, originating in Istanbul, Ankara, Izmir and Anatolia.

Key words: domestic pediatrics books, Turkish pediatrics book history.

ÖZET: Bu makalenin amacı ülkemizde yayınlanan Türkçe Latin harfleriyle yazılmış çocuk hastalıkları kitaplarının incelenmesidir. Çevirisi yapılmış yabancı kitaplar bu çalışmaya alınmamıştır. Kitapların incelemesi İstanbul, Ankara, İzmir ve Anadolu kaynaklı olmak üzere dört başlık halinde yapıldı.

Anahtar kelimeler: çocuk hastalıkları, kitap, Türk pediyatri kitap tarihi.

Latin harflerine geçilmeden önce çocuk hastalıkları konusunda Osmanlı Türkçesi ile yazılmış birçok eser bulunmaktadır. Bu yazıda cumhuriyetin kurulması ile birlikte Türkçe Latin alfabesi ile kaleme alınmış yerli çocuk hastalıkları kitaplarının tarihi süreci incelenecektir. Çevirisi yapılmış yabancı dildeki kitaplar bu yazının dışında tutulmuştur. Çocuk Hastalıkları, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, Pediyatri ve Pediyatri isimli kitaplar incelenmiştir. İstanbul, Ankara, İzmir ve Anadolu kaynaklı kitaplar başlıkları altında sınıflandırılarak anlatılmıştır.

İstanbul kaynaklı kitaplar

İlk olarak 1931 yılında Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar tarafından kaleme alınan "Çocuk Hastalıkları Bilgisi" adlı kitap karşımıza çıkmaktadır. Bu kitap aynı zamanda Türkiye'deki ilk yerli ve Türkçe Latin harfleriyle yazılmış kitap olma özelliğini taşımaktadır. Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ise o zamanki adıyla Türkiye'deki ilk Çocuk Hastalıkları ve Bakımı Kliniği uzmanıdır. 1888 İstanbul doğumludur. 1911'de Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'den birincilikle mezun olmuştur. 1913-1920 yılları arasında Paris ve Berlin'de Çocuk Hastalıkları

eğitimini tamamlayarak 1921 yılında ülkemizin ilk Çocuk Dispanseri'ni açmıştır.¹

Çocuk Hastalıkları Bilgisi

İlk baskısı (Kader Basımevi) 1931, ikinci baskısı (Kenan Basımevi) 1938 yılında olmak üzere iki baskısı vardır. Çocuk Hastalıkları ve Bakımı Kliniği profesörü olan; Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar tarafından kaleme alınmıştır. Toplam bir cilt ve 592 sayfadan oluşmaktadır. 16x24 cm boyutunda ve 1050 gr ağırlığındadır. 128 tane şekil içermektedir.²

Çocuk Hastalıkları Teşhisi

İki baskı olarak 1951 ve 1955 yıllarında İstanbul Üniversitesi Matbaası tarafından yayımlanmıştır. Prof. Dr. Şevket Salih Soysal editörlüğünde kaleme alınmıştır. 394 sayfadan oluşan kitap tek cilttir ve 16x24 cm boyutundadır.³

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları

1971, 1976 ve 1983 yıllarında olmak üzere Yeni Gün Matbaası, Bayda Yayınları, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Sermet Matbaası tarafından basılmıştır. İlk iki baskısı (1971,1976) Prof. Dr. Şevket Salih

Soysal, Prof. Dr. Cihad Gürson ve Prof. Dr. Olcay Neyzi editörlüğünde çıkarılmıştır. 805 sayfadan ve bir ciltten oluşmaktadır. 16x24 cm boyutundadır. 1983 yılındaki üçüncü baskısı ise Prof. Dr. Olcay Neyzi ve Prof. Dr. Leyla Koç editörlüğünde çıkarılmıştır. 884 sayfalık iki ciltten oluşmaktadır. 16x24 cm boyutundadır. 1971 yılına kadar yazılan eserler hep tek yazarlık iken ülkemizde çok yazarlık ilk kez Şevket Salih Soysal, Cihad Gürson ve Olcay Neyzi ile 1971'de başlamış ve yaygınlaşmıştır.⁴⁻⁶

Pediyatri/Pediyatri

1990, 1993 ve 2002 yıllarında 'Pediyatri' adıyla Nobel Tıp Kitabevi tarafından basılmıştır. Prof. Dr. Olcay Neyzi ve Prof. Dr. Türkan Ertuğrul editörlüğünde yayımlanmıştır. Toplam iki cilt ve 1706 sayfadan oluşmaktadır. 20x28 cm boyutunda olup bir cildi 1600 gr ağırlığındadır.⁷⁻⁹

2007 yılında 'Pediyatri' olarak isim değişikliği yapılmış ve dördüncü baskısı çıkarılmış olan kitap toplam iki cilt ve 2100 sayfadan oluşmaktadır. Bir cildi 2200 gr olup toplamda 4500 gr ağırlığındadır.¹⁰

Pediyatri

Kitabın beşinci ve en son baskısı Prof. Dr. Olcay Neyzi, Prof. Dr. Türkan Ertuğrul ve Prof. Dr. Feyza Darendeliler editörlüğünde, 2020 yılının Eylül ayında 'Pediyatri' adıyla Nobel Tıp Kitabevi tarafından yayımlanmıştır. Toplam iki cilt ve 2710 sayfadan oluşmaktadır. 4895 gr ağırlığındadır. Kitabın hacmini artırmamak amacıyla bölümlere ilişkin kaynaklar okurlar için bir web sitesinde sunulmuştur.¹¹

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları

2003 yılında İstanbul Tıp Fakültesinden Prof. Dr. Talat Cantez, Prof. Dr. Rukiye Eker Ömeroğlu, Prof. Dr. Serpil Uğur Baysal, Prof. Dr. Fatma Oğuz editörlüğünde Nobel Tıp Kitabevi tarafından basılmıştır. Bir ciltten oluşan kitap 656 sayfadır. 21x29 cm boyutunda ve 1250 gr ağırlığındadır.¹²

Ankara kaynaklı kitaplar

Çocuk Hastalıkları

1951 yılında Prof. Dr. Bahtiyar Demirağ editörlüğünde yayımlanan Çocuk Hastalıkları adlı kitap Ankara menşeli olarak basılmış

ilk yerli çocuk hastalıkları kitabıdır.³ Toplam iki baskısı olmuştur. İlk baskısı Milli Eğitim Yayınları tarafından üç cilt olarak yayımlanmış olup; toplam 1122 sayfadır. İkinci baskısı ise Türkiye Klinikleri Yayınları (Ankara) tarafından Prof. Dr. Bahtiyar Demirağ, Prof. Dr. Ülker Doğru, Prof. Dr. Ayten İmamoglu, Prof. Dr. Gönül Öcal, Prof. Dr. Sezen Sarıbaş, Prof. Dr. Necmiye Tümer, Prof. Dr. Tomris Türmen, Prof. Dr. Memnune Yüksel editörlüğünde 1984 yılında yayımlanmıştır. Toplam iki ciltten oluşmakta ve 20x22 cm boyutundadır. 1242 sayfadan oluşmaktadır.³

Klinik Bilimlere Giriş VII- Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları

Antıp A.Ş. (Ankara Tıp Fakültesi Vakfı kuruluşu) İbni Sina Hastanesi Ankara, tarafından 1997 yılında yayımlanan bir diğer Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları kitabıdır. 16x24 cm boyutta, 369 sayfa ve tek ciltten oluşmaktadır. 500 gr ağırlığındadır. Kitabın incelenmesinde herhangi bir editör ismine ya da ön söze rastlanmamıştır.¹³

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları

Antıp A.Ş. (Ankara Tıp Fakültesi Vakfı kuruluşu) tarafından 2004 yılında Prof. Dr. Şükrü Cin, Prof. Dr. Erdal İnce, Prof. Dr. Ercan Tutar editörlüğünde yayımlanmıştır. 941 sayfa ve tek ciltten oluşan kitap 20x28 cm boyutundadır.³

Temel Pediyatri

Türkiye Milli Pediyatri Derneği ve Güneş Tıp Kitabevi tarafından ilk baskısı 2010 yılında yayımlanmış olan Ankara menşeli kitabın ikinci baskısı ise 2020 yılında yayımlanmıştır. İlk baskının editörlüğünü Prof. Dr. Enver Hasanoğlu, Prof. Dr. Ruhan Düşünsel, Prof. Dr. Aysun Bideci yapmış olup ikinci baskıda bu isimlere Prof. Dr. Koray Boduroğlu eşlik etmiştir. İlk baskı (2010); 1799 sayfa ve dört cilttir. 21x29 cm boyutundadır. Bir cildi 960 gr ağırlığında olup toplamda 3850 gr'dır. İkinci baskı (2020) ise 3248 sayfa ve iki ciltten oluşmaktadır. 611 yazar tarafından kaleme alınmıştır. 19.5x27.5 cm boyutundadır. Bir cildi 3480 gr ağırlığında olup toplamda 6960 gr'dır.^{14,15}

Yurdakök Pediatri

Prof. Dr. Murat Yurdakök editörlüğünde Güneş Tıp Kitabevi tarafından 2017 yılında yayımlanmıştır. 297'si profesör, 129'u doçent olan 604 yazarın hazırladığı 753 bölümde, 1728 tablo, 2123 şekil içeren 5672 sayfalık bir kitaptır. Renkli baskıdır. Dört ciltten oluşan eser; bugüne kadar yayımlanmış en kapsamlı ve en hacimli Türkçe tıp kitabıdır. 19.5x27.5 cm boyutundadır. Bir cildi 3000 gr ağırlığında olup toplamda 12 kg'dır.¹⁶

İzmir kaynaklı kitaplar**Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları**

Prof. Dr. Alphan Cura'nın editörlüğünde 1971 yılında Ege Çocuk Vakfı Yayınları tarafından yayımlanan kitabın ikinci baskısı 1999 yılında yapılmıştır. Kitap 801 sayfadan oluşmaktadır. Tek cilttir. 16x23.5 cm boyutundadır.³

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları

Ege Çocuk Vakfı tarafından yine Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları adıyla 2014 yılında yayımlanmıştır. Editörlüğünü ise Prof. Dr. Savaş Kansoy yapmıştır. 856 sayfadan oluşmaktadır. Tek cilttir. 16x23.5 cm boyutundadır. 1800 gr ağırlığındadır.¹⁷

Anadolu kaynaklı kitaplar**Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları**

Malatya İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'ndan Prof. Dr. Cengiz Yakıncı ve Prof. Dr. Erdem Topal editörlüğünde, İnönü Üniversitesi Yayınevi tarafından 2020 yılında yayımlanan kitap dört bölümden oluşmaktadır (Çocuk Alerjisi, Çocuk Göğüs, Çocuk Metabolizma, Yenidoğan).

Diğer kitaplardan tanım, fizik muayene, tanı, tedavi şeklinde bir algoritmaya sahip oluşuyla ayrılır ve en sonunda ise Çocuk sağlığı ve hastalıklarında temel hekimlik uygulamalarına yer verilmiştir. 237 sayfalık kitap tek cilttir. 24x15.5 cm boyutundadır.¹⁸

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları

Malatya, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'ndan Prof. Dr. Cengiz Yakıncı ve Prof. Dr. Erdem Topal editörlüğünde, İnönü Üniversitesi Yayınevi

tarafından 2020 yılında yayımlanan kitap; çocuk acil, çocuk enfeksiyon, çocuk immunolojisi, çocuk kardiyolojisi, çocuk onkolojisi, gelişimsel pediatri ve sosyal pediatri bölümlerinden oluşmaktadır. Kitaptaki konular, önce bilim dalı sonra da konu başlığına göre A'dan Z'ye alfabetik sırayla dizilerek kullanım kolaylığı sağlanmıştır.

Kitabın en sonunda ise Çocuk Sağlığı ve Hastalıklarında fizik muayene ve temel hekimlik uygulamalarına yer verilmiştir. Bu uygulamalar basamaklar şeklinde anlatılmış ve her bir uygulamanın videosuna kare kod uygulamasıyla ulaşabilme imkanı sağlanmıştır. 332 sayfadan oluşmaktadır. 16x24 cm ebadındadır.¹⁹

Tartışma

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları sahip olduğu Çocuk Endokrin, Nöroloji, Hematoloji, Nefroloji, Yenidoğan, Kardiyoloji, Alerji, İmmunoloji, Gastroenteroloji ve Hepatoloji, Romatoloji, Metabolizma, Gelişimsel Pediatri, Sosyal Pediatri, Çocuk Genetiği, Çocuk Enfeksiyon hastalıkları gibi yirmiden fazla yan dal ile çok geniş bir anabilim dalıdır. Bu nedenle kitaplar birden fazla yazarlı olmalıdır. İhsan Hilmi Alantar ile başlayan kitap serüveni uzun yıllar tek yazarlı olarak devam etmiştir. Ancak 1971 yılında ilk kez Şevket Salih Soysal, Cihad Gürson ve Olcay Neyzi editörlüğünde çıkarılan Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları kitabı ile çok yazarlılık başlamış ve giderek artan yan dal sayısı ile günümüzde istenen düzeye ulaşabilmiştir.

Diğer bir önemli konu ise ülkemizde Türkçe Latin harfleriyle yazılan Çocuk Hastalıkları kitaplarının bir sonraki baskıları arasında geçen süredir. Örneğin yabancı kitaplardan Nelson Pediatri; 1959, 1964, 1969, 1975, 1979, 1983, 1987, 1992, 1996, 2000, 2004, 2007, 2011, 2016, 2019 yıllarında olmak üzere yeni baskılar yapmıştır. İlk başlarda yaklaşık beş altı yılda bir iken; yakın geçmişte ortalama 2.8 yılda bir yeni baskısı çıkmaktadır. Ülkemizde tekrarlayan baskıları yapılan çocuk sağlığı ve hastalıkları kitaplarından Olcay Neyzi Pedyatri'nin basım yıllarına bakacak olursak; 1971, 1976, 1983, 1990, 1993, 2002, 2007, 2020 (baskıda) şeklindedir. Ortalama 6.1 yılda bir yeni baskısı çıkmıştır.

Edebi her eserde olduğu gibi tıbbi kitaplarda da yazım kuralları, genel geçer kabul görmüş terimlerin ya da kavramların aslına uygun

kullanımı, anlatım bozukluklarından arınmış, okuyucuya hitap ederken duru ve yalın bir dil kullanılması ayrıca önemlidir. Her ne kadar çevirilerde yazım ve anlatım bozuklarına, devrik cümlelere sıkça rastlasak da tamamen yerli olan kitaplarımızda da birçok yanlışlık göze çarpmaktadır. Kalp yetersizliğinden söz ederken kalp yetmezliği ifadesinin kullanılması, vücut sıcaklığı yerine vücut ısısı denilmesi, kalıtsal hastalıklar yerine kalıtsal hastalıklar şeklinde kullanılması yapılan yanlışlara birer örnektir. Bu nedenle kitapların basımında bilim editörleri dışında Türkçe editörlerinin de yer alması ve baskı öncesi Türkçe'nin bütün yönleriyle ele alınarak incelenmesi gerekmektedir.

Dikkat çeken diğer bir konu ülkemizde Türkçe Latin harfleriyle yazılan çocuk hastalıkları kitaplarının devamlılığının olmayışıdır. Nelson, Rudolph, Current Lange gibi yabancı kökenli Pediatri kitaplarının yirminci yüzyılın başlarından günümüze dek uzanan ve hatta devam etmekte olan bir yayın hayatı olduğunu görebilmekteyiz. Ord. Prof. Dr. İhsan Alantar gibi ülkemizin ilk pediatri uzmanı olan bir ismin 1935 yılında çıkardığı kitabın tek baskıdan oluşunun ülkemizdeki pediatri okuryazarlığı açısından büyük eksiklik olduğu şüphesizdir. Şükrü Cin'in 2004'te çıkardığı Ankara kaynaklı kitabının yine tek baskı yapmış olması buna verilebilecek örneklerdendir. Oysaki bu kıymetli şahsiyetler vefat etmiş ya da emekli olmuş bile olsalar eserlerinin yaşatılması, birikimlerinin yeni gelişmelerle beraber güncellenerek gelecek nesillere aktarılması çok büyük önem taşımaktadır. Bir editör veya yazar vefat ettiğinde ya da emekli olduğunda yayının devamlılığı için yayınevlerine büyük görev düşmektedir. Köklü yayınevleri mantığı gelişmeli ya da belirli kurumlar tarafından bu eserler sahiplenilmeli, bir bayrak yarışı gibi elden ele, nesiller boyu aktarılmalıdır.

Yabancı kaynaklar ile yerli yayınlarımız arasındaki bir diğer fark da yerli kitaplarımızda e-book/pdf desteğinin sunulmuyor olmasıdır. Az evvel bahsettiğimiz gibi hacim olarak büyükçe olan yayınların okunmasında gelişen teknoloji ile beraber özellikle tablet, telefon ve bilgisayarlar aracılığıyla e-book formatlarının olması erişim kolaylığını artırmaktadır. Ancak ülkemizde e-book formatında tıbbi bir eser henüz çıkarılmamıştır. E-book sadece taşıma kolaylığından ibaret olmayıp; bir konu ile ilgili

tablo ya da şekillere hızlı erişilebilmesi, internet üzerinden yapılan güncellemelerle doğru ve güncel bilgiye ulaşmadaki zorlukların ortadan kaldırılması ve sürekli en son gelişmelerden haberdar olabilme avantajı sağlaması, matbu eserlerdeki altını çizme, işaretleme, üzerine not alma gibi doğal eylemlere de aynı şekilde elektronik kalemler ile olanak sağlıyor olması nedeniyle yaygınlaştırılması ve ülkemizde kullanılmaya başlanmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Yurdakök M. Anadolu'da Çocuk Hekimliğinin 12.000 Yıllık Öyküsü. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri, 2016.
2. Alantar İH. Çocuk Hastalıkları Bilgisi. İstanbul: Kader Matbaası, 1935.
3. www.nadirkita.com (Erişim: 12 Kasım 2020).
4. Soysal ŞS, Gürson C, Neyzi O (ed). Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları. İstanbul: Yeni Gün Matbaası, 1971.
5. Soysal ŞS, Gürson C, Neyzi O (ed). Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Sermet Matbaası, 1976.
6. Neyzi O, Koç L (ed). Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları. Bayda Yayınları, 1983.
7. Neyzi O, Ertuğrul T (ed). Pediatri. (1. Baskı). Nobel Tıp Kitabevleri, 1990.
8. Neyzi O, Ertuğrul T (ed). Pediatri. (2. Baskı). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 1993.
9. Neyzi O, Ertuğrul T (ed). Pediatri. (3. Baskı). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 2002.
10. Neyzi O, Ertuğrul T (ed). Pediatri. (4. Baskı). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 2007.
11. Neyzi O, Ertuğrul T, Darendeliler F (ed). Pediatri. (5. Baskı). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 2020.
12. Cantez T, Eker Ömeroğlu R, Uğur Baysal S, Oğuz F (ed). Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 2003.
13. Klinik Bilimlere Giriş VII- Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi ANTIP A.Ş. Yayınları, 1997.
14. Hasanoğlu E, Düşünsel R, Bideci A (ed). Temel Pediatri. (1. Baskı). Ankara: Güneş Tıp Kitabevi, 2010.
15. Hasanoğlu E, Düşünsel R, Bideci A, Boduroğlu K (ed). Temel Pediatri. (2. Baskı) Ankara: Güneş Tıp Kitabevi, 2020.
16. Yurdakök M (ed). Yurdakök Pediatri. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri, 2017.
17. Kansoy S. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları. İzmir: Ege Çocuk Vakfı (EÇV) Yayınları, No: 11, 2014.
18. Yakıncı C, Topal E. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları-1. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi, 2020.
19. Yakıncı C, Topal E. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları-2. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi, 2020.